

КОНСПЕКТ
ЗА ДЪРЖАВЕН ИЗПИТ
ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА
ЗА СТУДЕНТИТЕ ФИЛОЛОЗИ
ОТ БАКАЛАВЪРСКА И МАГИСТЪРСКА СТЕПЕН

Съдържание

А. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ИЗПИТА (частта е обновена на 31.05.2016)

Б. БЪЛГАРСКА ЛИТЕРАТУРА (частта е обновена на 09.IV.2012)

В. БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

Г. БИБЛИОГРАФИЯ

А. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ИЗПИТА

- ПИСМЕН ДЪРЖАВЕН ИЗПИТ ЗА БАКАЛАВЪРСКА СТЕПЕН ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА ПОЛАГАТ СТУДЕНТИТЕ ОТ СПЕЦИАЛНОСТИТЕ БЪЛГАРСКА ФИЛОЛОГИЯ, СЛАВЯНСКА ФИЛОЛОГИЯ, БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЧУЖД ЕЗИК И БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ИСТОРИЯ (РЕДОВНО И ЗАДОЧНО ОБУЧЕНИЕ).
- НА СТУДЕНТИТЕ СЕ ПРЕДЛАГАТ ТЕМИ ОТ ДВА МОДУЛА – ЛИТЕРАТУРОВЕДСКИ (Т. Б) И ЕЗИКОВЕДСКИ (Т. В). ИЗБОРЪТ НА ТЕМА ЗАВИСИ ОТ ИНТЕРЕСИТЕ И ПРЕДПОЧИТАНИЯТА НА САМИЯ СТУДЕНТ.
- ЗА СТУДЕНТИТЕ, ИЗБРАЛИ ЕЗИКОВЕДСКИЯ МОДУЛ, ИЗПИТЪТ Е СТРУКТУРИРАН В ДВЕ ЧАСТИ – ТЕОРЕТИЧНА И ПРАКТИЧЕСКА. **ТЕОРЕТИЧНАТА ЧАСТ** ВКЛЮЧВА ЕДИН ВЪПРОС, ФОРМУЛИРАН ВЪЗ ОСНОВА НА ПОСОЧЕНИЯ В КОНСПЕКТА МАТЕРИАЛ (Т. В). **ПРАКТИЧЕСКАТА ЧАСТ** ИЗИСКВА ДА СЕ НАПРАВИ ЦЯЛОСТЕН МОРФОЛОГИЧЕН И СИНТАКТИЧЕН РАЗБОР НА ИЗРЕЧЕНИЕ.
- ВРЕМЕТРАЕНЕТО НА ИЗПИТА Е ЧЕТИРИ ЧАСА.

Б. БЪЛГАРСКА ЛИТЕРАТУРА (частта е обновена на 9.IV.2012)

ВЪЗРОЖДЕНСКА ЛИТЕРАТУРА

1. Характер на Българското възраждане – специфика; обществени, икономически и духовни предпоставки; Начало, развой, същностни белези на българската възрожденска литература. Топографски посоки и проекции на българската литература. Културни средища. Периодизация, обзори, класификации.

2. Възрожденско конструиране на *Историята*. „Занаятът” на историка. Паисий Хилендарски. Биографични сведения. Паисиевият печат. „История славяноболгарская”

– същностна характеристика, композиция, жанрови особености, традиция и новаторство. Преписи, преправки, разпространение.

3. *Личностните* следи във възрожденската литература. Софроний Врачански – етапи в творческите му изкушения. Софроний и духът на Европа. Просвещенски тенденции. Преписи, функция на Видинските сборници, „Неделник”. „Книга за трите религии”. „Житие и страдания грешнаго Софрония” – разсипаният свят и безпризорното време.

4. Жанрови белези на възрожденската *поезия*: от даскалската поезия до оригиналната поема „Стоян и Рада” на Найден Геров. Поезията на Д. Чинтулов (образи, символи, послания). Поемата в литературата на Българското възраждане (Георги Раковски, Петко Р. Славейков, Христо Ботев). Поетическото изобретяване на българската история.

5. Възрожденски *театър и драма*. Диалози. „Спечелването” на възрожденския зрител. Типология на възрожденската театрална култура. Добри Войников. Теоретикът на възрожденския театър. Занаятът на драматурга. Исторически драми. „Криворазбраната цивилизация”. Васил Друмев. Характеристика на книжовната му дейност. Литературнокритически позиции. Драмата „Иванко, убиецът на Асеня I” – основни конфликти, образи. Историческият и литературният контекст.

6. Новобългарска *белетристика*. Въпросът за началото. Първи представители и облик на тематичните предпочитания. Образи на българския живот и време. Основни мотиви. Свое: чуждо; достоверност и фикционалност. Ролята на разказвача. „Нещастна фамилия” от В. Друмев – теми, сюжет, композиция, наративни техники. Илия Блъсков. Повестта „Изгубена Станка” в идеологемните стратегии на Възраждането. Нравствено-религиозна проблематика. Повествователна техника.

7. Любен Каравелов. Белетристика. Идеология на националното. Литературни представи за българското старо време.

8. Христо Ботев. Жизнен и творчески път. Журналистическа дейност. Неговите издания. Ботевите журналистически жанрове – памфлет, статия, очерк, фейлетон. Поезията на Ботев – жанрове, образи, поетика. Лабиринтите на поетическия смисъл.

БЪЛГАРСКА ЛИТЕРАТУРА СЛЕД ОСВОБОЖДЕНИЕТО

1. Българската литература и култура през 80-те години на XIX век. Исторически, социално-политически и културни характеристики на десетилетието. Възрожденско и поствъзрожденско в идеологическите и естетическите схващания. Тематични и жанрови доминанти в текстовете. Конципиране на историята: Априлското въстание, Освобождението, Съединението и Сръбско-българската война в литературата.

2. Поезията на Иван Вазов. Основни теми и мотиви, особености на поетиката. Философско-естетически и жанрови аспекти; природа и поезия. Цикълът „Епопея на забравените” – история, мит и идеология; моделиране на националния идентитет; поетика, основни концепции за цикъла. Лирическата равностетка на поета: „Люлека ми замира”. Поеми: особености на сюжета, проблеми („Грамада”, „Загорка”, „Царството на самодивите” и др.).

3. Иван Вазов – разкази и повести. Проблемно-тематични и структурни особености на Вазовите разкази; типология на персонажа; ролята на повествователя; време и

пространство („Повести и разкази”, „Драски и шарки”, „Видено и чуто”, „Пъстър свят”, „Утро в Банки”). Пародийно и героично в повестите на Вазов: „Немили-недраги”, „Чичовци”.

4. Иван Вазов – романи. *Под игото* – сюжети на рецепцията, жанрова типология. История и бит, патетично и комично. Сюжетни линии, повествователни похвати и оценки. Романовият разказ за 1876 година. Романите на Вазов за следосвобожденския живот.

5. Захарий Стоянов. Типология на биографичния феномен. България и нейните герои: „Васил Левски (Дяконът). Черти из живота му”, „Христо Ботйов. Опит за биография” и др. *Записки по българските въстания* – повествователни и жанрови особености. Акценти в конструирането на минало и настояще, битово и историческо, водач и народ, свое и чуждо.

6. Българската култура и литература през 90-те години на XIX век. Етноцентризъм и антропоцентризъм. Литературни направления и идеологии (народничество, социализъм, реализъм, модернизъм). Жанровата система през десетилетието. Типология на сюжета, персонажа, идеографския състав на литературното произведение. Ние и светът.

6. 1. Алеко Константинов. Алеко и пътеписната традиция у нас: „До Чикаго и назад” – повествователна техника, функции на разказвача; ние и другите – релативизиране на стойностите; пътеписи за България. Фейлетони. „Бай Ганю”: жанр и структура на творбата; повествователни и културноисторически особености: образът на срещата с чуждото. Доминанти в рецепцията на героя и книгата.

6. 2. Селото като тема на литературата през 90-те години на XIX век. Реалистично и демонологично в художествения свят на Антон Страшимиров. Витализъм и еротизъм у Кирил Христов.

6. 3. „Мисъл” и философско-естетическата преориентация в изкуството в края на XIX и началото на XX век: българският модернизъм. Концептуализиране на фолклорното.

7. Българският модернизъм. Пенчо Славейков. Културна програма. Славейков и фолклорът. Поеми. Лирика: „Сън за щастие”. Антологията „На Острова на Блажените”.

8. Българският модернизъм – Петко Ю. Тодоров. Фолклорни сюжети и мотиви в *бляновете на модерния поет...* Идилично и несретно в прозата („Слънчова женитба”, „Мечкар”, „Над черкова”, „Несретник” и др.). Драми: мит и реалност в конфликтното съизграждане на общностно и индивидуално (*Зидари; Змейова сватба* и др.).

9. Пейо К. Яворов. Социални и национално-патриотични теми и мотиви в поезията му („Стихотворения”). От „Нощ” към „Песен на песента ми” и „Песента на човека” – традиционно и модерно, антологизъм и авторефлексия в „Подир сенките на облаците”. Философско-психологическа лирика – „Безсъници” и „Прозрения”: основни поетически концепции за екзистенцията, смъртта, човека, историята, родината, любовта. Етико-философски и социокултурни проблеми в драмите на Яворов („В полите на Витоша”, „Когато гръм удари...”).

10. Жанрът на разказа и повестта след началото на XX век. Художественият свят на *Елин Пелин* – теми, конфликти, персонажи. Поетика на късия разказ. Цикълът разкази

„Под манастирската лоза”. Повестите на Елин Пелин („Герациите” и „Земя”). *Георги Стаматов*. Градът, човекът и институциите – разкритията на сатиричното. Типология на героя. Композиционни и стилови особености.

11. Българският символизъм – генеалогия, особености на естетиката и поетиката; текстове манифести; основни теми; представители. *Димчо Дебелянов*. Подвързачовият кръг, „Звено” и Д. Дебелянов. Елегизъм и елегии; поеми. Типология на лирическия герой. Военната лирика. *Николай Лилиев* и „краят на поезията”. „Птици в нощта” и „Лунни петна”: особености на поетиката. Лилиевите „песни” и поеми („Градът”, „Родина”, „Ахасфер”). *Теодор Траянов* и пътищата на българския символизъм – от мъртвата царица до аспектите на родното и пантеонното в поезията му („Regina mortua”, „Химни и балади”, „Български балади”, „Пантеон”).

БЪЛГАРСКАТА ЛИТЕРАТУРА СЛЕД ПЪРВАТА СВЕТОВНА ВОЙНА

1. Основни направления в българската литература през 20-те години на ХХ век. Реализъм, символизъм, авангардизъм: особености на поетиката. Идеино-художествена същност на следвоенния естетически прелом.
2. Йордан Йовков. Проблемно-тематични и жанрови особености на разказите, повестите, романите и драмите му. Етично и естетично; герои и конфликти. Поетиката на Йовковата проза в контекста на традиционното и модерното: литературно-естетически особености.
3. Христо Смирненски. Хумор и сатира – жанрова и идейно-нравствена специфика. Символизмът и поетиката на Смирненски. Участието на човека в лириката му: проблемът за героя. Личността и масата; маскарадът и празникът. Традицията и новаторството в постиженията на поета.
4. Българският литературен авангардизъм. Специфика и представители. Гео Милев като поет, критик, публицист. Експресионизмът и творчеството на Чавдар Мутафов, Ламар, Николай Марангозов. „Пролетен вятър” на Никола Фурнаджиев и проблемите на имажинистката поетика. Българският диаволизъм: Георги Райчев, Светослав Минков, Владимир Полянов.
5. Посоки на поетическите търсения и открития в поезията между двете световни войни. Елисавета Багряна, Атанас Далчев, Асен Разцветников, Никола Фурнаджиев – особености на индивидуалното развитие и на поетиката. Значение на постиженията им в българската лирика.
6. Прозата между двете световни войни. Жанрова и тематична специфика; литературно-естетически търсения. Творци и проблеми: Георги Райчев, Константин Константинов, Светослав Минков, Ангел Каралийчев, Стоян Загорчинов, Константин Петканов, Людмил Стоянов, Георги Караславов.
7. Поезията през 40-те години на ХХ век. Тенденции и представители. Традиция и новаторство в поезията на Никола Вапцаров. Особености на поетиката на Александър Вутимски, Богомил Райнов, Александър Геров, Валери Петров, Иван Пейчев, Веселин Ханчев.

8. Литературата след Втората световна война. История и естетико-идеологически тенденции. Идеино-тематични и жанрови търсения.
9. Романистиката на Димитър Димов. Интелектуално-философската проза и спецификата на подходите към герои и конфликти.
10. Димитър Талев. История и народ в четирилогията му. Герои и конфликти. Особенности на поетиката на Димитър Талев.
11. Емилиян Станев. Проблемно-тематични и жанрови търсения. Специфика на разказите и повестите му. Романът „Иван Кондарев” – проблематика, герои, конфликти. Философско-историческата романистика на писателя в диалог с миналото и съвременността.

В. БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

1. Общославянски и балкански черти на съвременния български език.
2. Българският книжовен език като национален език. Отношения между книжовния език и диалектите.
3. Езикови норми – произход, характер. Норма и кодификация.
4. Предмет, задачи и методи на фонетиката. Фонетика и фонология.
5. Фонема. Състав и структура на българската фонемна система.
6. Ударението в съвременния български език.
7. Звукови промени и звукови закони. Съвременни звукови закони. Отражение на историческите звукови закони.
8. Писмо и правопис. Правописни принципи. Развой на правописния въпрос у нас.
9. Езикова култура. Правописни и правоговорни норми на съвременния български книжовен език.
10. Исторически развой на българската звукова система.
11. Думата като предмет на лексикологията. Отношение между звуков състав и значение. Лексикално значение. Полисемия.
12. Системни отношения в лексиката – синоними и антоними. Омонимия и паронимия.
13. Състав на българския речник откъм произхода на думите – домашна и чужда лексика. Източници за обогатяване на речника – архаизми, историзми, неологизми, оказионализми, диалектизми, заемки от чужди езици. Чистота на речниковия състав.
14. Структура на речника. Основен речников фонд. Активна и пасивна лексика.
15. Фразеология. Видове устойчиви словосъчетания. Източници за попълване на фразеологичния фонд.
16. Лексикография. Развой на българската лексикография. Видове речници.
17. Основни принципи на словообразуването. Словообразователни типове при съществителни, прилагателни, числителни, глаголи, наречия.
18. Граматика. Предписваща и описателна граматика. Видове описателна граматика. Дялове на граматиката – морфология и синтаксис.
19. Основни понятия в морфологията: морфема, видове морфеми; основа, видове основи; словоформа, видове словоформи; граматично значение, граматична категория, морфологична категория, грамема, морфологични опозиции, лексикално-граматична категория, лексико-граматични разрези, формални класове; части на речта.
20. Характерни особености на морфологичната система на съвременния български език – прояви на аналитизъм и синтетизъм, нови граматикализирани значения, процеси на генерализация и др.
21. Дефиниране и лексикално-граматична характеристика на частите на речта: съществително име, прилагателно име, числително име, местоимение, глагол, наречие,

предлог, съюз, частица, междуметие.

22. Общи морфологични категории – число и род.

23. Глаголни морфологични категории – лице, време (сегашно, минало и бъдеще), вид на действието (резултативност~нерезултативност), таксис (относителност~неотнителност), наклонение (изявително, повелително, условно и умозаключително), вид на изказването (преизказност~непреизказност), залог (деятелен и страдателен), статус (отрицателност~неотрицателност).

24. Нелични глаголни форми.

25. Именни морфологични категории – положение (определеност~неопределеност), степенуване, падеж.

26. Лексикално-граматични категории – вид на глагола, род на съществителните имена, лице на личните и притежателните местоимения, падеж на личните местоимения, число на личните и притежателните местоимения.

27. Исторически развой на именната система на българския език.

28. Исторически развой на глаголната система на българския език.

29. Основни понятия в синтаксиса: синтактична категория, конституент (съставка), части на изречението, синтактични отношения, форми на свързване.

30. Основни признаци на изречението: предикативност, модалност, граматическа оформеност, интонация.

31. Типологични характеристики на българското изречение: нулев субект, да-изречения, удвояване на синтактичните категории, словоред на клитиките, клитичен характер на определителния член.

32. Видове изречения по цел на изказването. Въпросителни изречения: ли-въпроси и к-въпроси. Въпрос и отрицание.

33. Видове прости изречения по състав. Двусъставни прости изречения. Едносъставни прости изречения: определенолични, неопределенолични, обобщенолични, безлични.

34. Конституентна граматика (теория на словосъчетанието). Строеж на групата на съществителното (NP). Строежна групата на глагола (VP). Строеж на групата на прилагателното (AP). Строеж на групата на наречието (AdvP).

35. Съгласуването в българския език. Формално и логическо съгласуване. Съгласуване на признаците в подложна и сказуемна позиция. Съгласуване на признаците между: съществително и прилагателно, подлог и сказуемно определение, допълнение и сказуемно определение, удвояваща клитика и удвоявано съществително.

36. Части на простото изречение: подлог, сказуемо, определение, приложение, сказуемно определение, допълнение, обстоятелствено пояснение.

37. Усложнено просто изречение. Еднородни части. Обособени части. Вметнати думи и изрази.

38. Сложно изречение. Сложни съчинени изречения. Сложни съставни изречения: с подчинени определителни (съюзни, относителни и въпросителни); с подчинени допълнителни (съюзни, относителни и въпросителни); с подчинени обстоятелствени (съюзни и относителни изречения за време, място, начин и т.н.); с подчинени подложни (съюзни и относителни); с подчинени сказуемноопределителни (съюзни и относителни изречения към подлога и към допълнението).

39. Сложно смесено изречение.

40. Езикова стилистика. Основни стилистични понятия – текст, норма, синонимия, комуникативен акт. Стилистичен аспект на синтагматиката и парадигматиката. Стилистични и неутрални изразни средства – денотация и конотация. Стилистична грешка.

41. Функционална интерпретация на текста. Конотативни функции.

42. Знаков характер на езика. Денотативни и конотативни езикови знакове.

43. Стилистични възможности на единиците от различните езикови равнища – морфеме, думи, фразеологизми.

44. Конотативни функции на звуковите конфигурации и на синтактичните конструкции.

Г. БИБЛИОГРАФИЯ

- Андрейчин Л. Основна българска граматика. София, 1944, II изд. София, 1978.
- Андрейчин Л., Н.Костов, Е.Николов. Български език (за институтите за начални учители). София, 1972.
- Андрейчин Л., Ст.Стоянов, К.Попов. Граматика на българския език. София, 1977.
- Аронсон Г. Морфонология българского словоизменения. Москва, 1974.
- Библиотека "Родна реч омайна", кн. 1-28.
- Бондарко А.В. Грамматическая категория и контекст. Ленинград, 1976.
- Бондарко А.В. Теория морфологических категорий. Ленинград, 1976.
- Бояджиев Т. Българска лексикология. София, 1986.
- Бояджиев Т. Българска лексикология. София, 2002.
- Бояджиев Т., Ив. Куцаров, Й. Пенчев. Съвременен български език. София, 1998.
- Българо-полска съпоставителна граматика.
- Т.І. Фонетика и фонология. София, 1988.
- Т.ІІ. Семантичната категория определеност/неопределеност. София, 1990.
- Т.ІІІ. Семантичните категории количество и степен. София, 1994.
- Т.ІV. Семантичната категория комуникат. София, 1993.
- Валтер Х. Личните глаголни форми в българския език. София, 1988.
- Вопросы грамматики болгарского литературного языка. Москва, 1959.
- Георгиев Вл., Ив. Дуриданов. Езикознание. София, 1978.
- Георгиев Ст. Българска морфология. В. Търново, 1991.
- Георгиев Ст. Българска семасиология. В. Търново, 1993.
- Георгиев Ст., Р. Русинов. Учебник по лексикология на българския език. София, 1979.
- Георгиева Ел. Обособени части в българския книжовен език. София, 1964.
- Георгиева Ел. Словоред на простото изречение в съвременния български книжовен език. София, 1974.
- Георгиева Ел. Словоред на усложненото просто изречение. София, 1987.
- Герджиков Г. Преизказването на глаголното действие в българския език. София, 1984.
- Граматика на българския книжовен език. Т.І. Фонетика. София, 1982; т. II. Морфология. София, 1983; т.ІІІ. Синтаксис. София, 1983.
- Иванчев Св. Приноси в българското и славянското езикознание. София, 1978.
- Иванчев Св. Проблеми на аспектуалността в славянските езици. София, 1971.
- История на новобългарския книжовен език. София, 1989.
- Константинова В. Предлозите в българската граматична литература. София, 1985.
- Кръстев Б. Морфологията на българския език в 187 типови таблици. София, 1984.
- Куцаров Ив. Едно екзотично наклонение в съвременния български език. София, 1994.
- Куцаров Ив. Лекции по българска морфология. Пловдив, 1997.
- Куцаров Ив. Очерк по функционално-семантична граматика на българския език. Пловдив, 1985 (II изд. – 1989).
- Куцаров Ив. Преизказването в българския език. София, 1984.
- Куцаров Ив. Проблеми на българската морфология. Пловдив, 1993.
- Маровска В. Стилистика на българския език. Пловдив, 1998.
- Маслов Ю.С. Граматика на българския език. София, 1982.
- Маслов Ю.С. Морфология глагольного вида в современном болгарском литературном языке. Москва, 1963.
- Мурдаров Вл. Съвременни словообразователни процеси. София, 1983.
- Ницолова Р. Прагматичен аспект на изречението в българския книжовен език. София, 1984.

- Ницолова Р., В. Радева. Помагало по български правопис и пунктуация. София, 1980.
- Пашов П. Българският глагол. София, 1966.
- Пашов П. Въпроси на българската лексикология. София, 1978.
- Пашов П. Помагало по българска морфология. Имена. София, 1978.
- Пашов П. Практическа българска граматика. София, 1989 (II изд. 1994).
- Пашов П., Р. Ницолова. Помагало по българска морфология. Глагол. София, 1976.
- Пенчев Й. Строеж на българското изречение. София, 1984.
- Пенчев Й. Български синтаксис. Управление и свързване. Пловдив, 1993.
- Попов Д. Стилистика. Шумен, 2001.
- Попов К. Помагало по български синтаксис. София, 1979.
- Попов К. Съвременен български език. Синтаксис. София, 1961 (II издание 1963; III издание – 1976).
- Попова В. Помагало по история на българския книжовен език. София, 1978.
- Попова В. Българска стилистика. София, 1994.
- Първев Хр. Очерк по история на българската граматика. София, 1975.
- Първев Хр. Помагало по българска лексикология. София, 1979.
- Първев Хр. Създатели и творци на българското езикознание. София, 1987.
- Първев Хр., В. Радева. Помагало по българска фонетика. София, 1980.
- Радева В. Българското словообразуване. София, 1987.
- Русинов Р. История на българския правопис. София, 1985.
- Станков В. Българските глаголни времена. София, 1969.
- Станков В. Глаголният вид в съвременния български книжовен език. София, 1980.
- Станков В. Стилистични особености на българския глагол. София, 1981.
- Стойков Ст. Увод във фонетиката на българския език. София, 1966.
- Стоянов Ст. Граматика на българския книжовен език. София, 1964.
- Стоянов Ст. Словообразуването в българския език. София, 1977.
- Стоянов Ст. Членуване на имената в българския език. София, 1965.
- Тилков Д. Интонацията в българския език. София, 1981.
- Тилков Д., Т. Бояджиев. Българска фонетика. София, 1977.
- Тодорова Ел. Семантично-функционални особености на прилагателните имена в съвременния български книжовен език. София, 1987.
- Чакърлова Кр. Феноменът стилистична грешка. Пловдив, 1999.
- Янакиев М. Стилистиката и езиковото обучение. София, 1977.
- Списание "Български език" – от 1952.
- Списание "Език и литература" – от 1946.
- Списание "Съпоставително езикознание" – от 1976.
- Годишник на Софийския университет "Климент Охридски" – Факултет за славянски филологии.
- Известия на Института за български език.
- Научни трудове на Пловдивския университет "Паисий Хилендарски", Филологии (1977–).